

**ΓΕΝΙΚΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ-ΓΥΜΝΑΣΙΟ
ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ-PROJECT
ΤΗΣ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟ
ΣΧΟΛ. ΕΤΟΣ 2013-2014,
Α΄ ΚΑΙ Β΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ**

**ΘΕΜΑ: Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ**

**ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ
ΕΡΓΑΣΙΑ: κ. ΑΓΑΘΟΝΙΚΙΑΔΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΑ**

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821 ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ: Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΒΛΑΧΙΑ

- Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, ως αρχηγός πια της Φιλικής Εταιρείας, κάλεσε σε σύσκεψη τους Φιλικούς για να εκτιμήσουν την κατάσταση και να οργανώσουν τη δράση τους. Η Φιλική αποφάσισε να αρχίσει η επανάσταση από την Πελοπόννησο. Για πολλούς λόγους όμως η επανάσταση άρχισε τελικά από τη Μολδοβλαχία. Στο σχέδιο δράσης προβλεπόταν: να δημιουργηθεί επαναστατική κατάσταση στη Μολδοβλαχία, για να αναγκαστούν οι Τούρκοι να διασπάσουν τις δυνάμεις τους και να ξεσηκωθούν εναντίον των Τούρκων και άλλοι βαλκανικοί λαοί. Επίσης, να συγκεντρώσει ο Υψηλάντης στρατό και να τον οδηγήσει στη νότια Ελλάδα.
- Το Φεβρουάριο του 1821 ο Αλέξανδρος Υψηλάντης από τη Ρωσία πέρασε στη Μολδαβία και έφτασε στην πρωτεύουσα της, το Ιάσιο. Η επανάσταση άρχισε. Οι πρώτες δυσκολίες του αγώνα δεν άργησαν να φανούν. Η ξένη υποστήριξη, που υποσχόταν ο Υψηλάντης, δεν ερχόταν. Οι κάτοικοι των περιοχών αυτών δεν έδειξαν ενδιαφέρον. Τότε ο Υψηλάντης με τους 2.000 άντρες που συγκέντρωσε προχώρησε νοτιότερα. Στην πορεία προς το Βουκουρέστι συγκρότησε τον Ιερό λόχο από Έλληνες σπουδαστές των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων, που πρόθυμα έτρεξαν να πάρουν μέρος στον αγώνα. Τέλος με αρκετή καθυστέρηση έφτασε στο Βουκουρέστι, την πρωτεύουσα της Βλαχίας.

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης (1792-1828) κηρύττει την επανάσταση στη Βλαχία

Αλέξανδρος Υψηλάντης. "Ο Υψηλάντης αναβλύζει την επανάσταση στην Ελλάδα". Peter von Hess. Αρχαία Αρχαιολογική Βιβλιοθήκη Ιστορίας & Πολιτισμού

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΒΛΑΧΙΑ

- Τα πράγματα δυσκόλεψαν, καθώς ο πατριάρχης αναγκάστηκε να αφορίσει τον Υψηλάντη και το κίνημα του, επειδή φοβόταν τα αντίποινα των Τούρκων εναντίον των Ελλήνων. Οι Ρώσοι, που δεσμεύονταν από την Ιερή Συμμαχία, όχι μόνο δεν έστειλαν βοήθεια, αλλά επέτρεψαν στα τουρκικά στρατεύματα να μπουν στις ηγεμονίες και διέγραψαν τον Υψηλάντη από τον κατάλογο των αξιωματικών.
- Με λιγοστές δυνάμεις, χωρίς βοήθεια και καλή οργάνωση, οι Έλληνες αντιμετώπισαν με ηρωισμό σε πολλές μάχες τα πολυάριθμα τουρκικά στρατεύματα. Η αποφασιστικότερη μάχη δόθηκε στο Δραγατσάνι (2 Ιουνίου 1821), όπου οι Ιερολοχίτες έβαψαν με το αίμα τους το πεδίο της μάχης. Ηρωικό ήταν και το τέλος άλλων γενναίων αγωνιστών (Αθανασίου Καρπενισιώτη, Γεωργάκη Ολύμπιου και Γιάννη Φαρμάκη). Η επανάσταση στη Μολδοβλαχία έσβησε. Από τότε ο σουλτάνος έπαψε να διορίζει εκεί Έλληνες ηγεμόνες.
- Παρά την αποτυχία της επανάστασης, ο αντιπερισπασμός, που προέβλεπε το σχέδιο, είχε πραγματοποιηθεί. Οι Τούρκοι έστειλαν στη Μολδοβλαχία αρκετό στρατό, διασπώντας έτσι τις δυνάμεις τους.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

- Η Φιλική Εταιρεία επέλεξε σαν κέντρο της επανάστασης την Πελοπόννησο για πολλούς λόγους. Η ιδιόμορφη γεωγραφία της (χερσόνησος) καθιστούσε δύσκολη τη στρατιωτική ενίσχυσή της, καθώς βρισκόταν απομακρυσμένη από τα ισχυρά στρατιωτικά κέντρα και τις περιοχές στρατολόγησης των ενόπλων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η ορεινή μορφολογία του εδάφους απέτρεπε τη γενικευμένη χρήση του ιππικού, ενώ τα στενά περάσματα δυσχέραιναν τη μετακίνηση μεγάλων στρατιωτικών μονάδων και διευκόλυναν την παρεμπόδισή τους από αριθμητικά υποδεέστερες ομάδες ενόπλων (κλεφτοπόλεμος). Υπήρχαν οικονομικά εύποροι πλούχοντες με δικά τους σώματα ενόπλων (τους κάπους). Επίσης οι χριστιανοί κάτοικοι υπερτερούσαν των μουσουλμάνων 10 προς 1. Στους παράγοντες αυτούς θα προσθέσουμε το προνομιακό καθεστώς της Μάνης, περιοχής που δεν υπαγόταν στο Μορά βαλεσά (διοικητή Πελοποννήσου) αλλά διοικούνταν από χριστιανό μπέη που υπαγόταν απευθείας στον καπουδάν-πασά (τον επικεφαλής του οθωμανικού στόλου).
- Οι πληροφορίες για επικείμενη εξέγερση είχαν ανησυχήσει την Υψηλή Πύλη, η οποία αντέδρασε τοποθετώντας το φθινόπωρο του 1820 ως Μορά βαλεσά τον περίφημο Χουρσίτ πασά, έμπειρο στην αντιμετώπιση εξεγέρσεων. Όμως τον Ιανουάριο του 1821 ο Χουρσίτ αναγκάστηκε να αναχωρήσει για την Ήπειρο για να καταστείλει την ανταρσία του Αλή πασά.

Ο Χουρσίτ Πασάς
από λιθογραφία
του 19^{ου} αιώνα

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟ

- Την ίδια εποχή κατέφτασε στην περιοχή ο Παπαφλέσσας με σκοπό την επίσπευση της επανάστασης. Πραγματοποιήθηκε σειρά συσκέψεων στη Βοστίτσα (Αίγιο) στα τέλη Ιανουαρίου, όμως παρά τις προσπάθειες του Παπαφλέσσα, οι προύχοντες παρέμεναν διστακτικοί. Στο μεταξύ, ο Κολοκοτρώνης επέστρεφε κρυφά στην Πελοπόννησο και συγκεκριμένα στην περιοχή της Μάνης. Οι κινήσεις αυτές και οι φήμες για επικείμενη εξέγερση των χριστιανών θορύβησαν τους Οθωμανούς που σταδιακά άρχισαν να συγκεντρώνονται στα κάστρα σημαντικών πόλεων.
- Η ένταση στις σχέσεις χριστιανών και μουσουλμάνων διατηρήθηκε κλιμακούμενη έως τα μέσα Μαρτίου. Η δυναμική της έντασης αυτής, ο φόβος των αντιποίνων και η πίεση των κλεφτών και των Φιλικών οδήγησαν ακόμη και τους πλέον διστακτικούς ηγέτες να κηρύξουν την επανάσταση στις περιοχές τους και να τεθούν επικεφαλής. Έτσι, στο τελευταίο δεκαήμερο του Μαρτίου οι περισσότερες επαρχίες είχαν προσχωρήσει στην επανάσταση.

Θεόδωρος
Κολοκοτρώνης
(1770-1843)

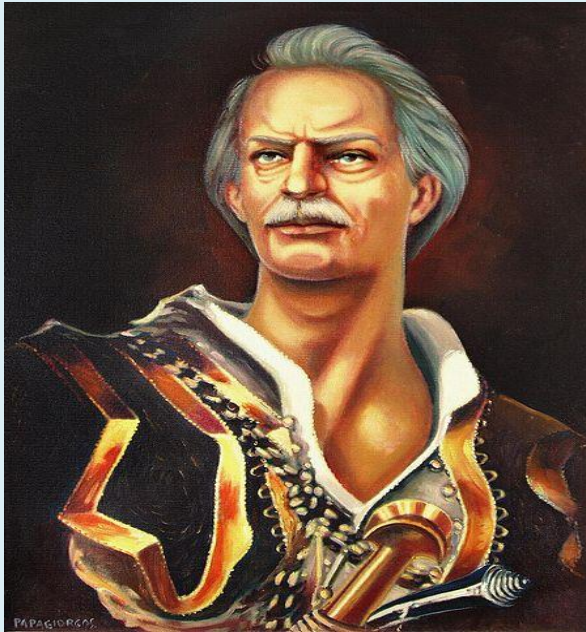
Γρηγόρης Δικαίος
ή Παπαφλέσσας
(1788-1825)

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- Η Θεσσαλία εγέρθηκε το Μάιο του 1821. Υπό την ηγεσία των Φιλικών Άνθιμου Γαζή και Κυριάκου Μπασδέκη, επαναστάτησαν οι κάτοικοι του Πηλίου, ενθαρρυμένοι από την έλευση πλοίων από την Ύδρα. Πολιόρκησαν τον Βόλο και το Βελεστίνο, αλλά διασκορπίστηκαν όταν κινήθηκε εναντίον τους ο Μαχμούτ Πασάς ή Δράμαλης από την κοντινή Λάρισα, που ήταν ισχυρή οθωμανική στρατιωτική βάση.
- Τον ίδιο μήνα εξεγέρθηκε και η Μακεδονία εναντίον των Τούρκων, με πρωτοστάτη τον Σερραίο μεγαλέμπορο Εμμανουήλ Παπά, που είχε οριστεί από τη Φιλική Εταιρεία αρχηγός του Αγώνα στη Χαλκιδική. Τον Μάρτιο του 1821 ο Εμμανουήλ Παπάς αναχώρησε με όπλα και πολεμοφόδια από την Κωνσταντινούπολη για το Άγιο Όρος, όπου σε γενική συνέλευση ανακηρύχθηκε «αρχηγός και υπερασπιστής» της Μακεδονίας και κήρυξε επίσημα την Επανάσταση. Με ορμητήριο το Άγιο Όρος, ξεσήκωσε τον Πολύγυρο και τη Σιθωνία, φτάνοντας μέχρι τα περίχωρα της Θεσσαλονίκης.

Εμμανουήλ Παπάς
(1772-1821)

Μαχμούτ Πασάς
Δράμαλης
(1772-1821)

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- Οι Τούρκοι αντέδρασαν αφοπλίζοντας τους κατοίκους, συλλαμβάνοντας προεστούς και καταστρέφοντας χωριά των περιοχών αυτών. Οι επαναστάτες πολέμησαν με τα οθωμανικά στρατεύματα στα Βασιλικά και στην Κασσάνδρα, ηττήθηκαν όμως και διαλύθηκαν. Ο ίδιος ο Εμμανουήλ Παπάς αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το Άγιο Όρος και να αναχωρήσει με πλοίο για την Ύδρα, αλλά πέθανε κατά τη διάρκεια της διαδρομής εξαντλημένος από τις κακουχίες.
- Τουρκικές δυνάμεις πολιορκήσαν τη Νάουσα, όπου είχαν καταφύγει αγωνιστές σμίγοντας με τον αρματολό Τσάμη Καρατάσο και τον πρόκριτο Ζαφειράκη Λογοθέτη. Οι Τούρκοι την κυρίευσαν τον Απρίλιο του 1822. Η πόλη καταστράφηκε και γυναίκες μαζί με τα παιδιά τους, για ν' αποφύγουν την αιχμαλωσία, έπεσαν στον γκρεμό της Αράπιτσας. Η εξέγερση στο Βορρά είχε κατασταλεί. Η επαναστατική δραστηριότητα περιορίστηκε στην Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα και σε νησιά του Αιγαίου.

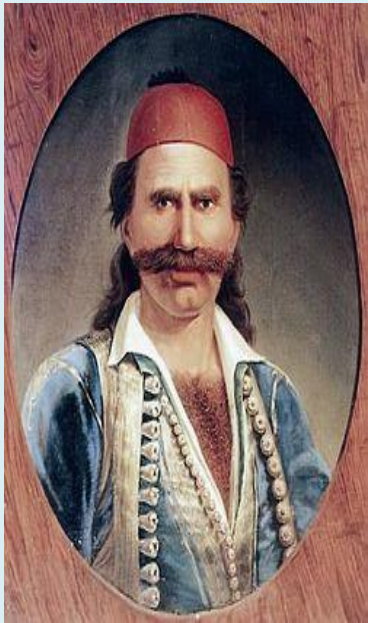
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

- Η Επανάσταση των Μακεδόνων το 1896, ήταν ένα αντάρτικο κίνημα που έλαβε χώρα με σκοπό τη διατήρηση του φρονήματος και του ετοιμοπόλεμου των Ελληνικών πληθυσμών, τη δημιουργία αντίπαλου δέους κατά των Βουλγάρων που είχαν εισβάλει στη Μακεδονία από το 1895 μέσω αντάρτικων σωμάτων της ΕΜΕΟ, την οριοθέτηση των Ελληνικών εδαφικών διεκδικήσεων στον Οθωμανικό χώρο και τη δημιουργία αντιπερισπασμού για τα γεγονότα της Κρήτης. Το κίνημα είχε Μακεδονικό χαρακτήρα, καθώς τα σώματα που εισέβαλαν στη Μακεδονία από τη Θεσσαλία απαρτιζόνταν κατά κύριο λόγο από Μακεδόνες οπλαρχηγούς και μαχητές, οι περισσότεροι εκ των οποίων ήταν από τη Βορειοδυτική Μακεδονία. Η αρχική ώθηση δόθηκε από την Εθνική Εταιρεία αλλά στη συνέχεια συμμετείχαν στα γεγονότα αυθόρμητα και χωρίς μεγάλο συντονισμό αρκετοί Μακεδόνες οπλαρχηγοί, ενώ σε ορισμένες περιοχές τα γεγονότα έλαβαν χαρακτήρα μαζικών εξεγέρσεων. Οι κυριότερες επαναστατικές εστίες της μακεδονικής επανάστασης του 1896, ήταν οι περιοχές Γρεβενών, Κοζάνης, Καστοριάς, Φλώρινας, Πολυγονίας, Πιερίας, Ημαθίας, Πέλλας, Τύφων και Άνω Νευροκοπίου.

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ

- Η Επανάσταση στη Δυτική Στερεά και στις νότιες περιοχές της Ηπείρου συνδέονται κυρίως με την ανταρσία του Αλή Πασά εναντίον της Πύλης. Οι οικογένειες των αρματολών στις ορεινές επαρχίες της Άρτας, όπως και οι Σουλιώτες, είχαν συμμαχήσει με Αλβανούς ενόπλους και πραγματοποιούσαν επιχειρήσεις ενάντια στα σουλτανικά στρατεύματα στην Ήπειρο. Η προσδοκία των Σουλιωτών από τη συμμαχία με τον παλαιό τους εχθρό αφορούσε την επανεγκατάστασή τους στο Σούλι και μάλιστα με τους ευνοϊκούς όρους που ίσχυαν γι' αυτούς έως την εκδίωξή τους στα Επτάνησα στα 1803 και 1804. Την ίδια εποχή, στις αρχές του 1821, οι Φιλικοί προσπαθούσαν να οργανώσουν την επανάσταση στη Στερεά Ελλάδα κινητοποιώντας τους πολλούς και ισχυρούς ρουμελιώτες αρματολούς. Σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στην Αγία Μαύρα (Λευκάδα), στην οποία συμμετείχαν οι σημαντικότεροι αρματολοί και οπλαρχηγοί της Ρούμελης, αποφασίστηκε να ηγηθεί της επανάστασης ο Βαρνακιώτης στη Δυτική και ο Ανδρούτσος στην Ανατολική Στερεά. Επρόκειτο για ενόπλους που τέθηκαν επικεφαλής λόγω της δύναμής τους, του κύρους τους και της θέσης που κατείχαν στα δίκτυα των αρματολών της ευρύτερης περιοχής. Οι ένοπλοι της Αν. Στερεάς κινήθηκαν σχεδόν ταυτόχρονα με την Πελοπόννησο, η εμπόλεμη κατάσταση στην Ήπειρο ωστόσο φαίνεται ότι επηρέασε τις κινήσεις των οπλαρχηγών στη Δυτική Στερεά. Τελικά, στις 25 Μαΐου 1821 ο αρματολός Ξηρόμερου Γεωργάκης Νικολού ή Βαρνακιώτης εξέδωσε προκήρυξη προς τους κατοίκους της περιοχής του με την οποία κήρυσσε την επανάσταση. Τις προηγούμενες ημέρες ο αρματολός Δ. Μακρής είχε πρωτοστατήσει στην κατάληψη του Μεσολογγίου και του Ανατολικού (Αιτωλικού). Σύντομα ξεκίνησε και η πολιορκία της Ναυπάκτου και του Βραχωρίου (Αγρίνιο), το οποίο αποτελούσε το διοικητικό και στρατιωτικό κέντρο της Δυτικής Στερεάς. Η πολιορκία διήρκησε ως τις αρχές Ιουνίου, οπότε η πόλη παραδόθηκε στους επαναστάτες. Την ίδια εποχή οργανωνόταν η πρώτη εκστρατεία των Οθωμανών για την καταστολή της επανάστασης και ο Ομέρ Βρυώνης δραστηριοποιούνταν ήδη στην Ανατολική Στερεά. Στα δυτικά δόθηκε εντολή στον Ισμαήλ-πασά Πλιάσσα να εκστρατεύσει από την Άρτα.

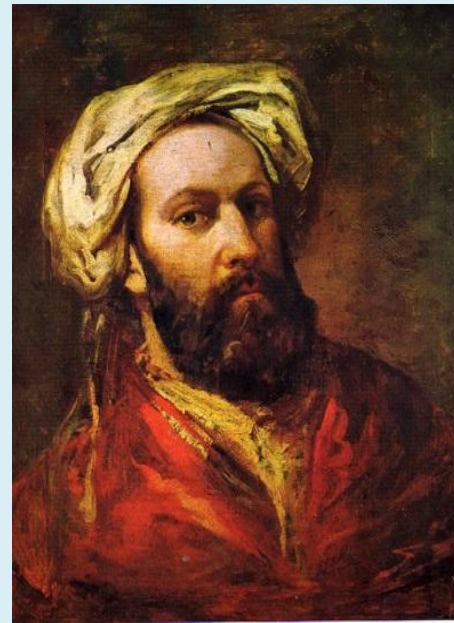
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΡΙΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ

Οδυσσέας Ανδρούτσος
(1790-1825)

Γεώργιος Καραϊσκάκης
(1780-1827)

Ομέρ Βρυώνης
(Άγνωστα στοιχεία
γέννησης και θανάτου)

Αλή Πασάς
(1744-1822)

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ ΚΑΙ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ

- Υιοθετώντας μια πολεμική τακτική που γνώριζαν καλά, αυτή της ενέδρας και του κλεφτοπόλεμου, οι ένοπλοι των γειτονικών στην Άρτα ορεινών επαρχιών (Βάλτος, Ραδοβίτσι, Τζουμέρκα) κατέλαβαν τα στενά στο Μακρύνορος, περιοχή που συνέδεε την Ήπειρο με τη Δ. Στερεά. Εκεί, ο Ανδρέας Ίσκος, ο Γώγος Μπακόλας, ο Γιαννάκης Ράγκος, ο Γεώργιος Καραϊσκάκης και άλλοι έδωσαν αρκετές μάχες με τους ενόπλους του Ισμαήλ-πασά προκαλώντας απώλειες στο στρατό του και υποχρεώνοντάς τον να επιστρέψει στην Άρτα. Την ίδια εποχή οι Σουλιώτες και οι Αλβανοί σύμμαχοί τους σημείωναν επιτυχίες στην Ήπειρο. Μάλιστα, η συμμαχία διευρύνθηκε το Σεπτέμβριο με τη συμμετοχή σε αυτήν των ενόπλων της Άρτας και της Αιτωλοακαρνανίας. Αποφασίστηκε ο συντονισμός της δράσης και επιχειρήθηκε η κατάληψη της Άρτας, αν και χωρίς επιτυχία. Ωστόσο, προς το τέλος του χρόνου οι Αλβανοί ένοπλοι διέλυσαν τη συμμαχία, εγκατέλειψαν τον Αλή πασά και προσχώρησαν στο σουλτανικό στρατόπεδο, που στο μεταξύ είχε ενισχυθεί με την έλευση στην περιοχή του περιβόητου Μεχμέτ Ρεσίτ πασά, γνωστότερου ως Κιουταχή. Στην εξέλιξη αυτή συνέτεινε και η σφαγή των μουσουλμάνων της Τριπολιτσάς. Εξάλλου, ο Ομέρ Βρυώνης που είχε επιστρέψει από την Α. Στερεά κατάφερε να προσεταιριστεί τους Αλβανούς μπέηδες, όχι όμως τους Αιτωλοακαρνανές, τους Αρτινούς και τους Σουλιώτες οπλαρχηγούς. Οι οπλαρχηγοί αυτοί αποσύρθηκαν από την περιοχή της Άρτας. Κράτησαν ωστόσο τις θέσεις στο Μακρύνορος για το ενδεχόμενο οθωμανικής επίθεσης, που όμως δεν πραγματοποιήθηκε πριν από το τέλος του χειμώνα. Άλλωστε, η πτώση του Αλή-πασά εξακολουθούσε να αποτελεί προτεραιότητα για την Υψηλή Πύλη.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

- Μέχρι να φτάσει όμως η ώρα της επανάστασης, καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας η Εκκλησία υπήρξε κιβωτός σωτηρίας του Ελληνικού γένους. Με το ποιμαντικό της έργο διατήρησε άσβεστη την επιθυμία των υπόδουλων Ελλήνων να αποκτήσουν μια μέρα την ελευθερία τους.
- Η διατήρηση της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης ήταν που ενίσχυσε το ελληνικό γένος να υπομένει με καρτερία τη μακράιωνη δουλεία και να μη χάσει την ιστορική του συνέχεια και την αυτοσυνειδησία του καθώς το διαφοροποιούσε από τον μουσουλμάνο δυνάστη του.
- Έτσι, με τις περιορισμένες λόγω της σκλαβιάς δυνάμεις της, η Εκκλησία πέτυχε να διατηρήσει τη ελληνική γλώσσα και ιστορία μαζί με την ελπίδα της ελευθερίας.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

- Η Εκκλησία προσέφερε στους υπόδουλους Έλληνες τη δυνατότητα να λάβουν την παλιά ελληνική παιδεία και να διαμορφώσουν την εθνική συνείδησή τους και το θρησκευτικό τους φρόνημα. Αυτό το κατάφερε με τα «κρυφά σχολεία», αλλά και με άλλα μεγαλύτερα σχολεία, όταν αυτό στάθηκε δυνατό.
- Πλήθος νεομαρτύρων και εθνομαρτύρων θυσιάστηκε για τα παραπάνω ιδανικά. Δεκάδες χιλιάδες κληρικοί – μεταξύ των οποίων και ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ – υπέστησαν μαρτυρικό θάνατο «υπέρ πίστεως και πατρίδος» και η θυσία τους αυτή προετοίμασε το Γένος για την παλιγγενεσία του 1821.
- Τις θρησκευτικές και εθνικές βάσεις της επανάστασης διακηρύσσει και η Α΄ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου: «πόλεμος έθνικός, πόλεμος, ιερός, πόλεμος, τοῦ ὁποίου μόνη αἰτία εἶναι ἡ ἀνάκτησις τοῦ δικαίου τῆς προσωπικῆς ἡμῶν ἐλευθερίας... καὶ τῆς τιμῆς».

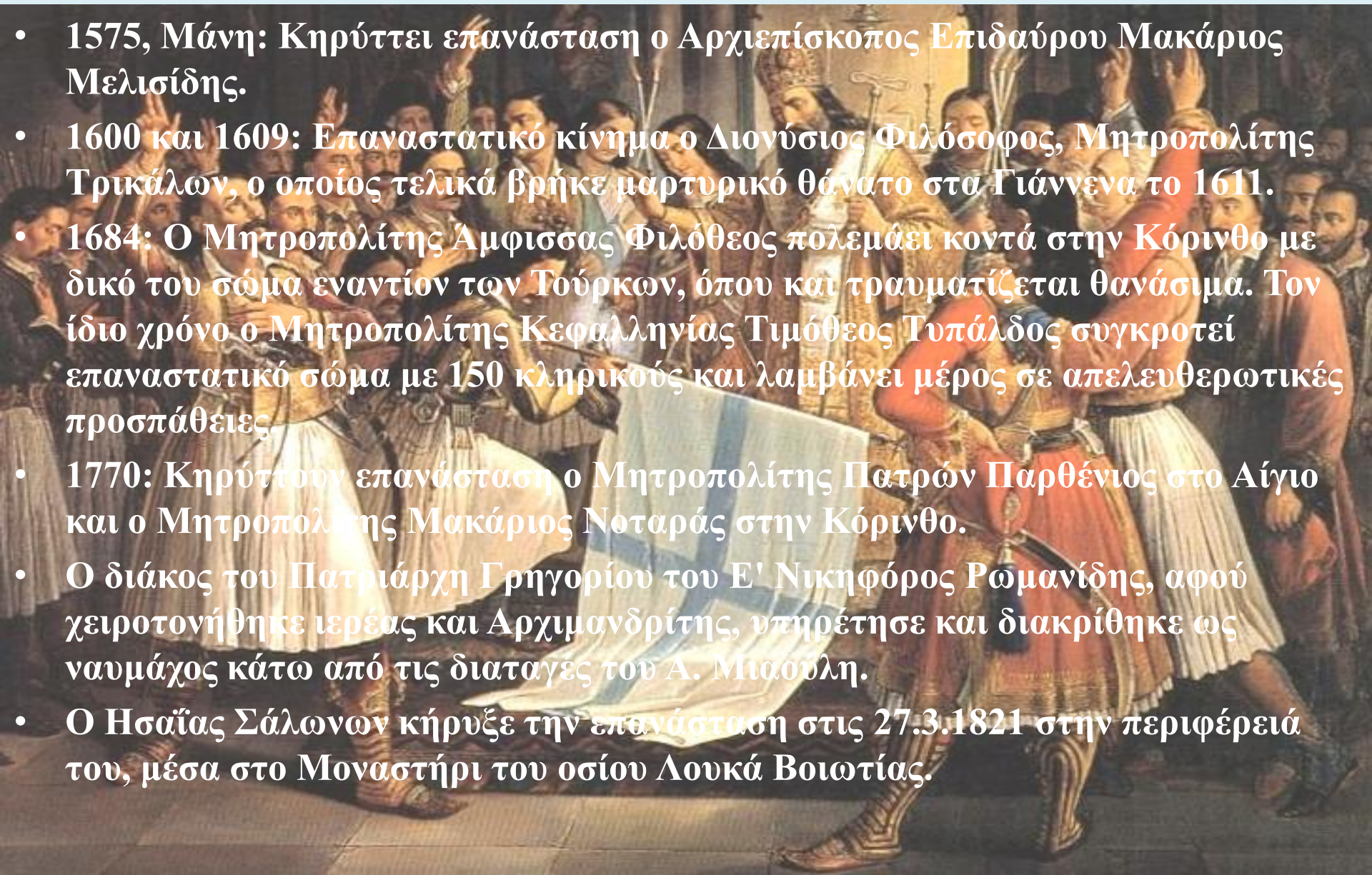
ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

• Στα «Κρυφά Σχολειά», δηλ. στα κοινά σχολειά της Τουρκοκρατίας, γραμματοδιδάσκαλοι γίνονταν πάντοτε ρασοφόροι και μάλιστα ταπεινοί μοναχοί που κράτησαν την εθνική συνείδηση και διέδιδαν την ελληνική γλώσσα και τα ελληνικά Γράμματα. Σε κάποιο πρόχειρο συνήθως χώρο, στα κελιά ενός μοναστηριού, μέσα σε ένα ξωκκλήσι ή εκκλησιά. Παράλληλα προς τα μεγάλα επίσημα σχολεία που κι αυτά η Ορθόδοξη Εκκλησία ίδρυσε και διατήρησε, εκεί όπου οι συνθήκες δεν ήταν πρόσφορες, στις ορεινές π.χ. και απομακρυσμένες περιοχές, που ήταν τα δημοτικά σχολειά της εποχής εκείνης. Άλλωστε στους περιβόλους των μοναστηριών, όπου άκμασε η βυζαντινή τέχνη, συντηρήθηκε η πνευματική παράδοση του Έθνους και λειτουργούσαν βιβλιογραφικά εργαστήρια, υπήρχαν εσωτερικά σχολειά για τις ανάγκες των ίδιων των κοινοβίων. Στο Άγιον Όρος, σε ένα από τα καλύτερα σύγχρονα κοινόβιά του, είχε οργανωθεί φροντιστήριο ελληνικών γραμμάτων, για να μπορούν οι μοναχοί (και οι νέοι και οι γεροντότεροι) να παρακολουθούνε το περιεχόμενο των βυζαντινών ύμνων που ακούνε στο ναό. Να, λοιπόν, ένα «Κρυφό Σχολειό», όχι φανερό, όχι επίσημο, αλλά δημιουργημένο από συγκεκριμένη ανάγκη.

• Στην περίοδο της Τουρκοκρατίας τα μοναστήρια δεν ήταν μόνο θρησκευτικά και πνευματικά κέντρα, αλλά και φιλανθρωπικά ταμεία, εστίες νοσοκομειακής περιθάλψεως όποιου προσέφευγε σ' αυτά κ.λ.π. Οι μοναχοί ήταν περίφημοι «βοτανολόγοι». Το «Γεωπονικόν» του Αγαπίου Λάνδου θαυμάζεται και από τους σύγχρονούς μας επιστήμονες. Ήταν δηλαδή τα μοναστήρια καταφύγια του Ελληνισμού στην περίοδο της σκλαβιάς. Μέσα στους ναούς τους μάθαιναν οι ραγιάδες γράμματα, κοντά σε κάποιο μοναχό έβαζαν τα παιδιά τους να διδαχθούν το αλφαβητάρι.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΝΟΠΙΟ ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

- 1575, Μάνη: Κηρύττει επανάσταση ο Αρχιεπίσκοπος Επιδαύρου Μακάριος Μελισίδης.
- 1600 και 1609: Επαναστατικό κίνημα ο Διονύσιος Φιλόσοφος, Μητροπολίτης Τρικάλων, ο οποίος τελικά βρήκε μαρτυρικό θάνατο στα Γιάννενα το 1611.
- 1684: Ο Μητροπολίτης Άμφισσας Φιλόθεος πολεμάει κοντά στην Κόρινθο με δικό του σώμα εναντίον των Τούρκων, όπου και τραυματίζεται θανάσιμα. Τον ίδιο χρόνο ο Μητροπολίτης Κεφαλληνίας Τιμόθεος Τυπάλδος συγκροτεί επαναστατικό σώμα με 150 κληρικούς και λαμβάνει μέρος σε απελευθερωτικές προσπάθειες.
- 1770: Κηρύττουν επανάσταση ο Μητροπολίτης Πατρών Παρθένιος στο Αίγιο και ο Μητροπολίτης Μακάριος Νοταράς στην Κόρινθο.
- Ο διάκος του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε' Νικηφόρος Ρωμανίδης, αφού χειροτονήθηκε ιερέας και Αρχιμανδρίτης, υπηρέτησε και διακρίθηκε ως ναυμάχος κάτω από τις διαταγές του Α. Μιαούλη.
- Ο Ησαΐας Σάλωνων κήρυξε την επανάσταση στις 27.3.1821 στην περιφέρειά του, μέσα στο Μοναστήρι του οσίου Λουκά Βοιωτίας.

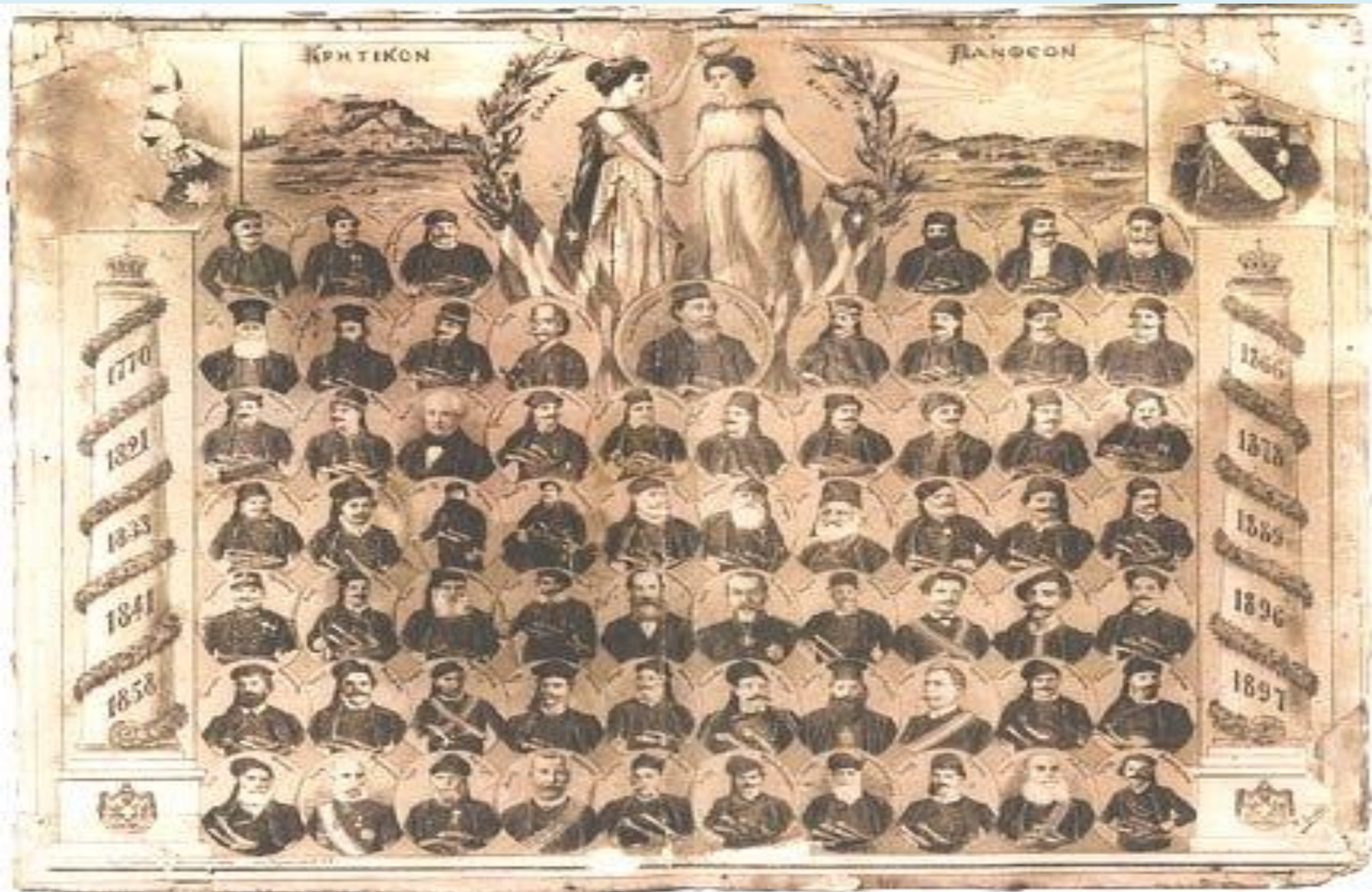

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΝΟΠΛΟ ΕΘΝΙΚΟΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

- Ο Δ. Υψηλάντης είχε το αρχηγείο του στο Μοναστήρι του Αγίου Νικολάου Πέτρας.
- Ο Αρχιστράτηγος της Ρούμελης Γ. Καραϊσκάκης είχε τ' ορμητήριό του στη Μονή Προυσού της Ευρυτανίας.
- Ο Άνθιμος Αργυρόπουλος, ιερομόναχος, δέχτηκε στο Μοναστήρι του την οικογένεια Μπότσαρη και την περιέθαλψε, μετά την άλωση του Σουλίου. Ο ίδιος στη Ζάκυνθο, κατά τον ιστοριογράφο Π. Χιώτη, όρκισε μέλη της Φιλικής Εταιρίας το Θ. Κολοκοτρώνη, τους Β. και Κ. Πετιμεζά και τον Νικηταρά. Εργάστηκε δε ως παράγοντας με ασυνήθιστο ζήλο για την ευόδωση της Επανάστασης.
- Ο Χρύσανθος Πηγάς, Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Καλαμάτας, το 1819 μπήκε στη Φιλική Εταιρία κι εργάστηκε εντατικά για την προετοιμασία της Επανάστασης. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα τη σύλληψη του από τους Τούρκους, το κλείσιμο του στις φυλακές της Τρίπολης, όπου μαζί με άλλους φυλακισμένους Μητροπολίτες πέθανε κι αυτός από τις κακουχίες της φυλακής.
- Στη Φ. Εταιρία είχαν μνηθεί όλοι σχεδόν οι μητροπολίτες και πολλοί διακεκριμένοι ιερείς και μοναχοί και ιδιαίτερα οι αγιορείτες.
- Την Επανάσταση του '21, όπως είναι γνωστό, την κήρυξε Μητροπολίτης, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, μέσα στο Μοναστήρι της άγιας Λαύρας. Έστω κι αν η ηρωική Καλαμάτα, που κήρυξε την επανάσταση στις 23 του Μάρτη και που την ευλόγησαν 24 κληρικοί, διεκδικεί τα πρωτεία, γεγονός είναι ότι τα παλληκάρια της περιοχής ορκίστηκαν μέσα στην ιστορική Μονή.
- Ο Διάκος, ο Παπαφλέσσας κι ο Σαμουήλ είναι ανεπανάληπτες κληρικές μορφές του 21.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Αναμφισβήτητα, η πιο δεινή περίοδος κατοχής της Κρήτης υπήρξε η Τουρκοκρατία, όπου η Κρητική Εκκλησία κάτω από τις πλέον δύσκολες συνθήκες αναπτύχθηκε και πρόσφερε τεράστιο πνευματικό και εθνικό έργο.

Μια από τις πρώτες πολιτικές πράξεις των Τούρκων μετά την κατάληψη της Κρήτης (1669 μ.Χ) ήταν η ανασύσταση της ορθόδοξης Μητρόπολης και των υπαγομένων σ' αυτήν Επισκοπών και η αποκατάσταση της ορθόδοξης ιεραρχίας στην κρητική εκκλησία. Η παραχώρηση των προνομίων αποσκοπούσε στον ψυχολογικό επηρεασμό των ορθοδόξων Κρητών, που αποκτούσαν μετά από μακροχρόνια περίοδο βενετικής κατοχής ορθοδόξους ιεράρχες. Τα προνόμια αυτά έπρεπε να τα σέβονται και οι μουσουλμάνοι. Η λατρεία ήταν θεωρητικά ελεύθερη για τους χριστιανούς της Κρήτης. Στην πράξη όμως συνέβαινε το αντίθετο, αφού η Εκκλησία της Κρήτης έπρεπε να πληρώνει ετήσιο φόρο, πολλοί ορθόδοξοι ναοί του Χάνδακα και των άλλων πόλεων και χωριών καταστράφηκαν, άλλοι μετατράπηκαν σε τζαμιά, μαγαζιά, λουτρά, αποθήκες η στρατώνες, τα μοναστήρια υπέστησαν λεηλασίες και καταστροφές. Πολλές εικόνες, ιερά σκεύη, άμφια, βιβλία και χειρόγραφα καταστράφηκαν από την καταστροφική μανία του τούρκου κατακτητή, ενώ ένα μικρό μόνο μέρος από τον πλούτο των μοναστηριών μεταφέρθηκε από πρόσφυγες ιερωμένους στη Δύση (κυρίως στην Ιταλία) και μπόρεσε να διασωθεί. Οι γενίτσαροι συχνά βιαιοπραγούσαν και φόνευαν ακόμη και ιερωμένους, αλλά και άρπαζαν την εκκλησιαστική περιουσία που γειτνιάζε με τα τσιφλίκια τους.

Ελάχιστα μοναστήρια επιβίωσαν τα σκληρά χρόνια της τουρκοκρατίας και αυτά ήταν όσα είχαν να πληρώνουν τούς βαρύτετους φόρους, τις έκτατες εισφορές και τα πλούσια δώρα στους Τούρκους αξιωματούχους. Έτσι, σιγά σιγά οι Μονές αυτές καθίστανται κέντρα στοιχειώδους παιδείας και τέχνης, αφού σ' αυτά λειτουργούν σχολεία και βιβλιοθήκες με έντυπα και χειρόγραφα βιβλία.

Ο αριθμός των Επισκοπών κυμαίνονταν μεταξύ 10-12, ενώ λίγο πριν από τη επανάσταση του 1821 υπήρχε στην Κρήτη και τιτουλάριος Επίσκοπος (βοηθός του Μητροπολίτη), ο Διουπόλεως.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

- Η προσφορά της Εκκλησίας της Κρήτης στην επανάσταση του 1821 ήταν τεράστια. Ο Αρχιεπίσκοπος Κρήτης Γεράσιμος Παρδάλης, και άλλοι Κρητικοί ιερείς ήταν μνημένοι στη Φιλική Εταιρεία.
- Στα Χανιά, στις 19 Ιουνίου 1821, κρεμάστηκε από τούς Τούρκους κατακτητές ο Κισσάμου Μελσιχεδέκ και φονεύθηκαν επίσης και άλλοι ιερείς, μοναχοί και δάσκαλοι. Σφαγή επισκόπων, ιερέων και μοναχών πραγματοποιήθηκε και στο Ηράκλειο. Ο μόνος από τούς Επισκόπους που σώθηκε ήταν ο Ιεράς Αρτέμιος, ο οποίος απουσίαζε εκτός Κρήτης και όταν πληροφορήθηκε τα συμβάντα κατέφυγε στην Αλεξάνδρεια, όπου έγινε αργότερα Πατριάρχης.
- Παρόλα αυτά, οι Κρητικοί κληρικοί υπηρέτησαν την υπόθεση της ελευθερίας ως μαχητές, ως στρατιωτικοί ηγέτες, ως πολιτικοί και ως διπλωμάτες. Επίσης ό,τι πολύτιμο είχαν τα μοναστήρια και οι ενορίες διατέθηκε για τις ανάγκες του πολέμου.
- Μετά την φρικτή σφαγή των Επισκόπων το 1821, η Εκκλησία της Κρήτης έμεινε ακέφαλη μέχρι το 1823, όταν χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Κρήτης ο Καλλίνικος εξ Αγκιάλλου (1823-1830), ο οποίος προσάρτησε στην Ι. Μητρόπολη την Επισκοπή Κνωσσού. Επί Μητροπολίτου Μελετίου Α΄ Νικολετάκη (1830-1834) με την πατριαρχική απόφαση της 24 Νοεμβρίου 1831 οι Επισκοπές της Κρήτης συγχωνεύτηκαν σε πέντε λόγω της μείωσης του πληθυσμού. Με την Μητρόπολη συγχωνεύτηκαν οι Επισκοπές Κνωσσού, Λάμπης, και Χερρονήσου. Η Επισκοπή Ιεράς συγχωνεύτηκε με την Σητείας, η Πέτρας με την Αρκαδίας, η Ρεθύμνης με την Αυλοποτάμου και η Κυδωνίας με την Κισσάμου. Το 1862 ανασυστάθηκαν οι Επισκοπές της Κρήτης, εκτός από την Κνωσσού που οριστικά καταργήθηκε. Το 1900 με τον Καταστατικό Νόμο 276 της Κρητικής πολιτείας καταργήθηκε και η επισκοπή Χερρονήσου που προσαρτήθηκε στη Μητρόπολη Κρήτης, ενώ η επισκοπική περιφέρεια της Πέτρας διευρύνθηκε με την προσάρτηση σ' αυτήν της επαρχίας Βιάννου.
- Οι μεγάλες επαναστάσεις της Κρήτης οδήγησαν βαθμιαία στην κατάργηση πολλών απαγορεύσεων σε θέματα θρησκευτικής ελευθερίας, η οποία κατοχυρώθηκε με το περίφημο Χαττί Χουμαγιούν (1856) και διευρύνθηκε με τον Οργανικό Νόμο (1868) και τη Σύμβαση της Χαλέπας (1878). Έτσι, πολλοί χριστιανικοί ναοί κτίζονταν και επισκευάζονταν ελεύθερα και σε πολλούς υψώθηκαν κωδωνοστάσια και χτύπησαν καμπάνες για πρώτη φορά μετά το 1669!

ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

- Ο Άγγλος Humphreys γράφει ότι «Ανάμεσα στους στρατιώτες βρίσκονταν και μεγά-λος αριθμός παπάδων. Αυτοί ήταν οι πρωτερ-γάτες του ξεσηκωμού».
- Ο Κορσικανός Πρόξενος της Ολλανδίας στην Αθήνα Domenico Origone λέει πως «Οι Τούρκοι στην Αθήνα κάνουν τα πάντα για να συλλάβουν παπάδες, γιατί, όπως διαδίδεται, οι παπάδες είναι αρχηγοί των επαναστατών».
- Στις 16 Ιουνίου 1821 η εφημερίδα «Γκαζέττ» της Μασαχουσέτης πληροφορούσε τους αναγνώστες της ότι «...στο Μοριά ένοπλοι... με επικεφαλής τον ΚΛΗΡΟ εξεγέρθηκαν εναντίον των Τούρκων...». Πρέπει να τονιστεί ότι οι Η.Π.Α., οι οποίες πρόσφατα είχαν επαναστατήσει κι αυτές (1774), ενίσχυσαν υλικά και ηθικά τον αγώνα των Ελλήνων.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

•Το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως απέτρεπε την εισροή των ιδεών του δυτικού Διαφωτισμού, που εκφράστηκαν με τη γαλλική επανάσταση του 1789. Παράλληλα μεθόδευε την ασιατική αγραμματοσύνη και διακήρυττε ότι ένας καλός χριστιανός πρέπει να επιδεικνύει τυφλή υποταγή. Για αντάλλαγμα οι Οθωμανοί παρείχαν στην εκκλησία όλα τα συμφωνημένα προνόμια. Έτσι, όταν ξεκίνησε η Επανάσταση του 1821 το Πατριαρχείο την αφόρισε, όπως και τους επαναστάτες Ρήγα Φεραίο και Αλέξανδρο Υψηλάντη.

•Ο αφορισμός φέρει την υπογραφή του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Ε', και των μητροπολιτών Καισαρείας, Νικομήδειας, Βιζύης κλπ.

•Εξαιτίας του αφορισμού αυτού, ο Παπαφλέσσας είχε προβλήματα, όταν προσπαθούσε να ξεσηκώσει τους προκρίτους και τους αρχιερείς του Μωριά, καθώς ο Παλαιών Πατρών Γερμανός τον αποκάλεσε "εξωλέστατον" και "απατεώνα"! Ωστόσο η συμπεριφορά αυτή δεν τον εμπόδισε να συνεχίσει το απελευθερωτικό του έργο.

ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

- Όταν μαθεύτηκε η έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης, ξέσπασαν διαδηλώσεις των Οθωμανών και υπό την πίεση των διαδηλώσεων αυτών ο Σουλτάνος ζήτησε από τον Σεϊχουλισλάμη Χατζή Χαλίλ να εκδώσει διάταγμα για γενική σφαγή των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης.
- Ο Χατζή Χαλίλ συναντήθηκε με τον Πατριάρχη Γρηγόριο Ε', ο οποίος του ξεκαθάρισε ότι ο ίδιος και το Γένος δεν είχαν καμιά σχέση με την επανάσταση. Τότε ο Χατζή Χαλίλ αρνήθηκε να εκδώσει το διάταγμα βασισμένος σε ένα εδάφιο του Κορανίου και ο Σουλτάνος τον τιμώρησε με θάνατο.

Εύρεση και ταφή του σκηνώματος του Πατριάρχη

Ένας Κεφαλλονίτης πλοίαρχος βρήκε το σκηνώμα και το μετέφερε στην Οδησσό, όπου και ετάφη στον ελληνικό ναό της Αγίας Τριάδος.

Από εκεί ανακομίστηκε στην Αθήνα, 50 χρόνια μετά, και έκτοτε φυλάσσεται σε μαρμάρινη λάρνακα στο Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών.

Η κεντρική πύλη του Πατριαρχείου

Η κεντρική πύλη του Πατριαρχείου, όπου απαγχονίστηκε ο Γρηγόριος Ε΄, παραμένει κλειστή και σφραγισμένη μέχρι και σήμερα, σε ένδειξη τιμής. Στο Πατριαρχείο εισέρχεται κανείς έκτοτε μόνο από τις πλάγιες πύλες.

ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

- Έτσι, η Υψηλή Πύλη, που χαρακτήρισε την επανάσταση «κακόπιστη αποστασία», προέβη σε τρομοκρατικές σφαγές διακεκριμένων προσώπων και προεστών στην Κωνσταντινούπολη, αλλά και σε άλλες πόλεις της αυτοκρατορίας που το ελληνικό στοιχείο ήταν σημαντικό, όπως τις Κυδωνίες (Αϊβαλί), Ρόδο, Κύπρο. Δεν είναι δυνατό να εκτιμηθεί η έκταση και ο αριθμός των θυμάτων των σφαγών σε αυτές τις περιοχές.
- Ανήμερα το Πάσχα (10 Απριλίου 1821), μετά τη θεία λειτουργία, καθαιρέθηκε και απαγχονίστηκε στην κεντρική πύλη του πατριαρχείου στην Κωνσταντινούπολη ο πατριάρχης Γρηγόριος Ε' (πάνω από 70 ετών τότε), σε μια καθαρά πολιτική κίνηση της Πύλης, αφού δεν είχε δοθεί κανενός είδους αφορμή για αυτή την ενέργεια. Το σώμα του, αφού έμεινε κρεμασμένο για τρεις μέρες, περιφέρθηκε στην πόλη από τον όχλο, μεταφέρθηκε με ακάτιο και ρίχτηκε στην μέση του Κεράτιου κόλπου.

«Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' συρόμενος στην αγχόνη»
Λεπτομέρεια από τον πίνακα του Νικηφόρου Λύτρα

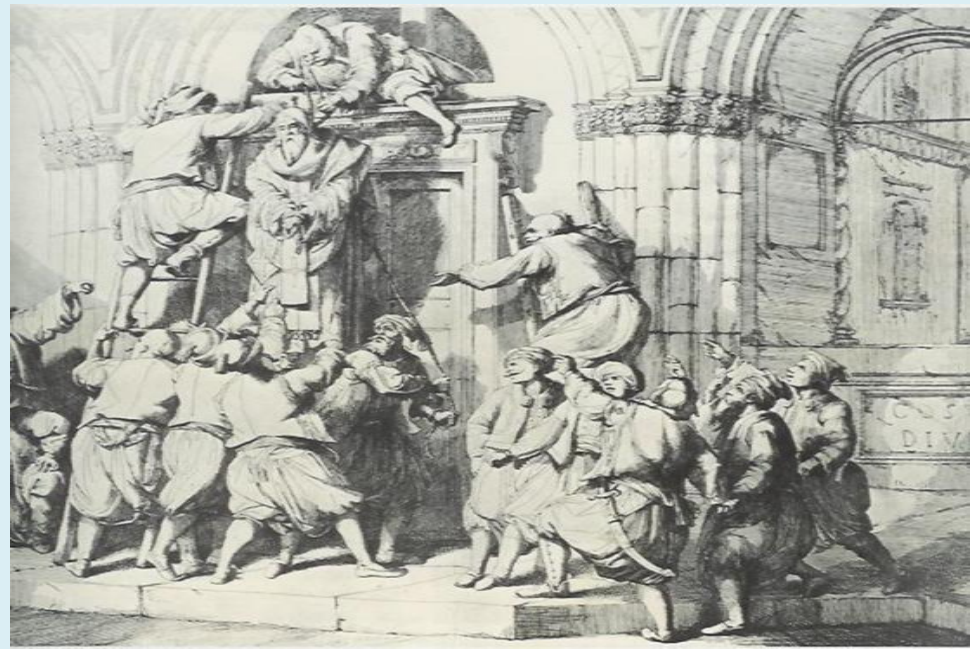
Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε΄

- Στο σύντομο διάστημα της πατριαρχίας του (συνολικά 6 χρόνια) ανέπτυξε σημαντική δράση. Ενίσχυσε σημαντικά την παιδεία και τον φωτισμό του Γένους, κάτι που φανερώνουν οι Εγκύκλιοί του.
- Στην Πόλη μερίμνησε για τη στέγαση του Πατριαρχείου, διαρρύθμισε τον πατριαρχικό ναό, εργάστηκε για την ανόρθωση του ηθικού βίου. Εξέδωσε πλήθος τόμων, εγκυκλίων, επιστολών που αποβλέπουν στην ευστάθεια της Εκκλησίας. Υποδειγματική υπήρξε η σταθερή προσήλωσή του στους ιερούς κανόνες και την εκκλησιαστική παράδοση. Οργάνωσε τη λειτουργία της Συνόδου του πατριαρχείου.

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ε΄

- Όταν ξέσπασαν τα αντίποινα των Τούρκων στην Κωνσταντινούπολη, οι ξένες πρεσβείες, που ήταν ενήμερες της κατάστασης, πρότειναν στον Πατριάρχη να φύγει για να σωθεί. Αυτό του ζήτησαν και πολλοί άρχοντες της Πόλης. Εκείνος όμως αρνήθηκε να φύγει και αντιμετώπισε με θάρρος την κατάσταση. Σε σύσκεψη με τον Σεϊχούλ-ισλάμη προσπάθησε να σώσει τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, όμως η προσπάθειά του έπεσε στο κενός και τελικά έδωσε και ο ίδιος τη ζωή του.
- Ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ αναγκάστηκε να αφορίσει την επανάσταση προκειμένου να διασώσει την τύχη της.

Ο ΜΕΓΑΛΟΣ ΡΩΣΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΟΥΣΚΙΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ 1821

Η μεγαλοφυΐα της Ρωσικής ποίησης, ο θεμελιωτής της νεότερης Ρωσικής λογοτεχνίας Α. Πούσκιν, γεννήθηκε στη Μόσχα το 1799 και πέθανε στην Αγία Πετρούπολη το 1837. Η ζωή και το έργο του ποιητή είναι συνυφασμένα με γεγονότα κοσμοϊστορικής σημασίας που διαδραματίστηκαν την εποχή αυτή στον ευρωπαϊκό χώρο.

Με το λογοτεχνικό έργο του, ο ποιητής εκφράζει τις μεγάλες στιγμές που έζησε με τον ξεσηκωμό των Ελλήνων το 1821. Επίσης, το πάθος και η αγάπη για την Ελλάδα και την ελευθερία αναβρύζουν από το μεγάλο ποιητικό και λογοτεχνικό του έργο.

- Από την πρώτη στιγμή που ξέσπασε η εξέγερση στη Μολδοβλαχία, ο ποιητής έσπευσε να κάνει γνωστό το χαρμόσυνο γεγονός της εξέγερσης. Με επιστολή του προς τον Β. Λ. Νταβίντωφ το πρώτο 15ήμερο του Μάρτη του 1821 περιγράφει με ακρίβεια τις επαναστατικές εξελίξεις: «Σε πληροφορώ για τα συμβάντα, που θα έχουν σημαντικά αποτελέσματα, όχι μόνο για την περιοχή μας, αλλά και για όλη την Ευρώπη. Η Ελλάδα εξεγέρθηκε και διακήρυξε την ελευθερία της. Ο Θεόδωρος Βλαδημιρέσκου, που κάποτε υπηρετούσε στο στρατό του μακαρίτη πρίγκιπα Υψηλάντη, στις αρχές του Φλεβάρη βγήκε απ' το Βουκουρέστι με μικρό αριθμό ένοπλων αρναούτηδων και ανακοίνωσε, ότι οι Έλληνες δεν είναι διατεθειμένοι πια να υποφέρουν τις καταπιέσεις και τις ληστείες των Τούρκων διοικητών, ότι αυτοί αποφάσισαν να απελευθερωθούν από τον Τουρκικό ζυγό».

- Οι στίχοι του Α. Πούσκιν είχαν τεράστια κοινωνική απήχηση και διαδίδονταν αστραπιαία στην υψηλή Ρωσική κοινωνία, όπως:

«Τύραννοι του κόσμου! σπαρταρίστε!
Και σεις αμαρτωλοί δούλοι
Ανδρωθείτε, εξεργερθήτε! »

Με την ελληνική λέξη «Ελευθερία» ο ποιητής έγραψε
ωδή, ένα περίφημο λυρικό άσμα, ακολουθεί ελεύθερη
μετάφραση:

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΩΔΗ

Φύγε, κρύψου απ' τα μάτια,

της ελευθερίας πενιχρή τυραννία.

Πού είσαι, πού είσαι καταιγίδα των θρόνων,

της Ελευθερίας υπερήφανος αιιδός;

Έλα και κόψε από μένα το στεφάνι,

λύγισε την απαλή τη λύρα...

Θέλω να τραγουδήσω στον κόσμο την Ελευθερία,

τους θρόνους να συντρίψω, το κακό.

Άνοιξέ μου τα ευγενικά σου ίχνη
αυτού του υψηλόφρονου, του Γάλλου,
που εσύ στις δοξασμένες δυστυχίες
ενέπνεες τους θαρραλέους ύμνους.

Θρέμματα της επιπόλαιας τύχης
τύραννοι του κόσμου! Τρεμουλιάξτε!

Κι' εσείς ανδρωθείτε,
εξεγερθείτε ξεπεσμένοι δούλοι!

...

Αλλοίμονο! Όπου κι' αν ρίξω τη ματιά μου
Παντού...

Στο παρακάτω ποίημα ο ποιητής συγκρίνει το κατόρθωμα του Έλληνα που έπεσε (πιθανότατα στη μάχη του Σκουλενίου όπου σκοτώθηκαν όσοι έλαβαν μέρος, όλοι μέλη της Φιλικής Εταιρείας) με το κατόρθωμα του Αριστογείτονα που σκότωσε τον τύραννο των αρχαίων Αθηνών:

*Πιστή Γραικιά μην τον θρηνείς!
Έχει σαν ήρωας πέσει
βόλι πικρό του χώρισε τα στήθια
μες` τη μέση... μην τον θρηνείς...
Τάχατε συ δεν τούδειξες το δρόμο
σαν κίνησε μ` όπλο βαρύ στον ώμο
και τούπες με μελωδική φωνή:
«Μπροστά σου, νάτος, ανοίγει ο δρόμος
της τιμής, από θυσίες γεμάτος»;
Σ` αποχαιρέτησε σεμνά
κι αμίλητα ο καλός σου, ξέροντας
πως παντοτινός θαν` ο αποχωρισμός σου.*

.....

*Αλαφροχάιδεψε μ` ευχή
το τρυφερό βλαστάρι των σπλάχνων του,
που κράταγες στον κόρφο με καμάρι.
Κι όταν στητή μαστίγωσε τον άνεμο
η παντιέρα της λευτεριάς η ολόμαυρη
κι έφτασε η τίμια μέρα,
καθώς ο Αριστογείτονας
μυρτιάς κλαδί είχε δέσει
στην ατσαλένια σπάθα του
που κρέμασε στη μέση.
Έτσι κι αυτός, απόμεινε στη μάχη.
Ένας γενναίος
Γι` αυτό που δεν ορίζεται
Και δεν μετριέται χρέος!*

απόδοση: Κώστας Βάρναλης

Ενδεικτικές πηγές

Ηλεκτρονικές:

- <http://politiko-kafeneio.gr/>
- <http://www.impantokratoros.gr>
- <http://infognomonpolitics.blogspot.gr/>
- http://www.impantokratoros.gr/ekklhsia_epanastash_21
- <http://o-nekros.blogspot.gr/2012/06/1821.html>
- <http://www.imis.gr/ekklhsia-krhths/html/tourkokratia.html>
- <http://www.slideboom.com/presentations/661093/%CE%A4%CE%B1-%CE%BA%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%8C%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B1-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BA%CE%B9%CE%BD%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1>
- <http://www.karditsa.org/history03.php>
- <http://portobuffalo.blogspot.gr/2011/11/1820-1821.html>

Έντυπες:

- Κ. Βακαλόπουλος, *Νεοελληνική Ιστορία (1204-1940)*, Θεσσαλονίκη 1991
- Ν. Ζαχαρόπουλος, *Η παιδεία στην Τουρκοκρατία*, Θεσσαλονίκη 1991

το project συνεχίζεται και θα ολοκληρωθεί στο τέλος του Β΄ τετραμήνου